Silsila'e Arba'īnāt　　　　'Ilmu al-Nabī ﷺ

al-Akhbāru al-Ġhaybīyah

Fī

al-'Ulūmi al-Nabawīyah

﴿Ḥuzūr ﷺ ke 'Ilme Ġhaib par chālīs Aḥādīs̱e mubārakah﴾

Shaykh al-Islām
al-Duktūr Muḥammad Ṭāhir al-Qādirī

Roman Urdū Transliterator

Dīwān Mŏḥsin Shāh

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

مَوْلَایَ صَلِّ وَسَلِّمْ دَآئِمًا اَبَدًا
عَلٰی حَبِیْبِکَ خَیْرِ الْخَلْقِ کُلِّهِمِ
مُحَمَّدٌ سَیِّدُ الْکَوْنَیْنِ وَالثَّقَلَیْنِ
وَالْفَرِیْقَیْنِ مِنْ عُرْبٍ وَّمِنْ عَجَمِ

﴿صَلَّی اللهُ تَعَالٰی عَلَیْهِ وَعَلٰی آلِهٖ وَصَحْبِهٖ وَبَارَکَ وَسَلَّمَ﴾

Ḥarfe āġhāz

Ahle ‘ilm-o sa‘ādat ne apne apne daur kī ẓarūrat aur taqāẓoṅ ke muṭābiq logoṅ ke ‘ilm-o fikr aur ‘aqīdah-o ‘amal kī ḥifāẓat aur puḳhtagī ke liye çhoṭe baṛe majmū‘ah-hā’e Aḥādī<u>s</u> murattab farmā’e. In majmū‘ah-hā’e Aḥādī<u>s</u> meṅ se hī ek qism Arba‘īn kī hai jis se murād chālis Aḥādī<u>s</u>e mubārakah kā majmū‘ah hai. Muballiġhe Ḥadī<u>s</u> ke liye Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne in alfāẓ meṅ ḳhuṣūṣī du‘ā farmā’ī hai: ﴿نَضَّرَ اللهُ امْرَأً سَمِعَ مِنَّا حَدِيْثًا، فَحَفِظَهُ حَتّٰى يُبَلِّغَهُ غَيْرَهُ﴾ (Allāh Ta‘ālá us shaḳhṣ ko raunaq-o tāzagī ‘aṭā farmā’e jis ne ham se ko’ī Ḥadī<u>s</u> sunī, phir ise yād rakhā yahāṅ tak keh ise dūsroṅ tak pahŏṅchāyā). (Sunan al-Tirmi<u>dh</u>ī)

Shayḳh al-Islām Ḍŏkṭar Muḥammad Ṭāhir al-Qādirī madda ẓilluhū al-‘ālī kā shumār ‘aṣre ḥāẓir ke un jalīlul-qadr Muḥaddi<u>th</u>īn meṅ hotā hai jinhoṅ ne daure jadīd ke taqāzoṅ ko madde naẓar rakhte huwe ‘awām-o ḳhawāṣ

donoṅ kī ‘ilmiy-o fikrī răh-numā’ī aur ‘aqīda-o ‘amal kī puḳhtagī ke liye aslāf kī riwāyāt ke muṭābiq jahāṅ **al-Minhāj al-sawī, Ḥidāyaṫ al-Ummah** aur **Jāmi‘ al-Sunnah** jaise nihāyat mustanad aur ẓāḳhīm majmū‘ah-hā’e Aḥādīs̠ murattab farmā’e, wahīṅ Ḥuẕūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ke maẕkūrah bālā farmān mubārak se tablīġh-o ishā‘ate Ḥadīs̠ kī faẕīlat aur us se ḥāsil hone wāle dunyawī wa uḳhrawwī fuyūẕ-o barakāt simaṭne aur du‘ā’e Rasūl ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam kā miṣdāq ban·ne ke liye ba-ṣūrate Arba‘īn muḳhtaṣar majmū‘ah-hā’e Aḥādīs̠ murattab karne kī ‘ilmī riwāyat ko bhī āge baṛhāyā tā-keh wasā’il-o ẕarā’e‘ kī kamī aur qillate waqt ke shikār log farmūdāte Rasūl ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam se mustanīr ho sakeṅ.

Allāh Ta‘ālá ne apnī ḥākimīyate a‘lá kā ẓuhūr Ḥuẕūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ke paikare Nubūwat ke ẕarī‘e se farmāyā. Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-

‘alá Ālihī wa-sallam ke Awāmir-o Nawāhī aur Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam kī iṭā‘at-o ma‘ṣīyat Ḥākime ḥaqīqī hī kī iṭā‘at-o ma‘ṣīyat shumār hogī. Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam kī ḥākimīyat kī do ḥaisīyateṅ haiṅ: păhlī tashrīḥī ḥākimīyat aur dūsrī tashrī‘ī ḥākimīyat. Tashrīḥī ḥākimīyat se murād hai keh Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam kī ḥākimīyat Qur’ān kī shāreḥ hotī hai aur aḥkāme Ilāhī ke ṣaḥīḥ manshā-o murād ko wāẓeh kartī aur us kī juz’iyāt-o tafṣīlāt muta‘ayyan kartī hai. Tashrī‘ī ḥākimīyat ke e‘tebār se Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ko un chīzoṅ ke bāre meṅ ḥukm ṣādir farmāne kā iḳhtiyār ‘aṭā huwā jin ke muta‘alliq Qur’ān Ḥakīm ḳhāmosh hai yā us meṅ ko’ī wāẓeḥ ḥukm nahīṅ diyā gayā.

Zere naẓar “Arba‘īn” meṅ Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ke tashrī‘ī iḳhtiyārāt par mustanad zaḳhīra’e Ḥadīs se chālīs muḳhtaṣar Aḥādīse mubārakah jam‘a kī ga’ī haiṅ tā-keh Madārise Islāmīyah ke

ṭalabah ke sāth sāth ‘ām log ḳhụd bhī unheṅ ba-āsānī yād kar sakeṅ aur apnī aulād ko bhī yeh muḳhtasṣar Aḥādīse mubārakah ḥifẓ karwā sakeṅ. Allāh Ta‘ālá se du‘ā hai keh hameṅ kamā ḥaqquhū farmūdāte Nabaī se istefādah karne aur bisāṭ-bhar in ta‘līmāt ko ‘ām karnī kī taufīq marḥamat farmā’e. (**Āmīn bi-jāhi Sayyīdi al-Mursalīn ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam**)

(Ḥāfiẓ Ẓahīr Aḥmad al-Isnādī)
Risarch Skŏlar
Farīde Millat raḥmatu Allāhi ‘alayh
Risarch Insṭuṭyūṭ

بسم الله الرحمن الرحيم

al-Āyātu al-Qur’ānīyah

1. “Aur Allāh kī yeh shān nahīṅ keh (Ae ‘āmmaṫun-nās!) Tumheṅ ġhaib par muṭṭala‘ farmā de lekīn Allāh apne Rasūloṅ se jise chāhe (ġhaib ke ‘ilm ke liye) chun letā hai, so tum Allāh aur Us ke Rasūloṅ par īmān lā’o aur agar tum īmān le ā’o, aur taqwá iḳhtiyār karo to tumhāre liye bar̥ā s̱awāb hai.”

2. “(Woh) Ġhaib kā Jān·ne wālā hai, pas Woh Apne ġhaib par kisī (‘ām shaḳhṣ) ko muṭṭala‘ nahīṅ farmātā. Siwā’e Apne pasandīdah Rasūloṅ ke (unhīṅ ko muṭṭala‘ ‘alál-ġhaib kartā hai kyūṅ-keh yeh ḳhāṣṣa’e Nubūwat aur

mŏ‘jiza’e Risālat hai), to be-shak Woh is (Rasūl ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam) ke āge aur pīçhe (‘ilme ġhaib kī ḥifāẓat ke liye) nigah-bān muqarrar farmā detā hai.”

3. “(Ae Ḥabībe Mukarram!) Yeh (qiṣṣah) ġhaib kī ḳhabroṅ meṅ se hai jise Ham Āp kī ṭaraf waḥy farmā rahe haiṅ, aur Āp (ko’ī) un ke pās maujūd nah the jab woh (barādarāne Yūsuf) apnī sāzishī tadbīr par jam‘a ho rahe the aur woh makr-o fareb kar rahe the.”

4. “Yeh (bayān un) ġhaib kī ḳhabroṅ meṅ se hai jo Ham Āp kī ṭaraf waḥy karte haiṅ, is se qabl nah Āp inheṅ jānte the aur nah Āp kī qaum, pas Āp ṣabr kareṅ. Be-shak beh-tar anjām parhez-gāroṅ hī ke liye hai.”

5. “(Ae Maḥbūb!) Yeh ġhaib kī ḳhabreṅ haiṅ jo Ham Āp kī ṭaraf waḥy farmāte haiṅ.”

6. “Aur Allāh ne Āp par Kitāb aur Ḥikmat nāzil farmā’ī hai aur Us ne Āp ko woh sab ‘ilm ‘aṭā kar diyā hai jo Āp nahīṅ jānte the, aur Āp par Allāh kā bŏhat baŗā faẕl hai.”

7. “Aur woh (ya‘nī Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam) ġhaib (ke batāne) par bil-kul baḳhīl nahīṅ haiṅ (Mālike ‘Arsh ne un ke liye ko’ī kamī nahīṅ çhoŗī.”

8. “Aur jo kuçh tum khā kar ā’e ho aur jo kuçh tum apne gharoṅ meṅ jam‘a karte hoṅ maiṅ tumheṅ (woh sab kuçh) batā detā hūṅ, be-shak is meṅ tumhāre liye nishānī hai agar tum īmān rakhte ho.”

9. “Maiṅ tumheṅ apne Rab ke paiġhāmāt pahŏṅchā rahā hūṅ aur tumheṅ naṣīḥat kar rahā hūṅ aur Allāh kī ṭaraf se woh kuçh jāntā hūṅ jo tum nahīṅ jānte.”

10. “Unhoṅ ne farmāyā: maiṅ to apnī pareshānī aur ġham kī faryād ṣirf Allāh ke ḥuẓūr kartā hūṅ aur maiṅ Allāh kī ṭaraf se woh kuọh jnātā hūṅ jo tum nahīṅ jānte.”

11. “Phir jab ḳhụsh-ḳhabarī sunāne wālā pahŏṅchā us ne woh qamīẓ Ya‘qūb (‘alayhi al-salām) ke chehre par ḍāl diyā to usī waqt un kī bīnā’ī lauṭ ā’ī, Ya‘qūb (‘alayhi al-salām) ne farmāyā: kyā maiṅ tum se nahīṅ kăhtā thā keh be-shak maiṅ Allāh kī ṭaraf se woh kuọh jāntā hūṅ jo tum nahīṅ jānte.”

al-Aḥādīthu al-Nabawīyah

1. “Ḥaẓrat Ḥudhayfah raḍiya Allāhu ‘anhu riwāyat bayān karte haiṅ keh Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne hamāre dar-miyān ek maqām par khaṛe ho kar ķhuṭbah farmāyā: Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne apne us din qiyām farmān hone se le kar Qiyāmat tak kī ko’ī aisī chiz nah çhoṛī, jis ko Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne bayān nah farmāyā ho. Jis ne use yād rakhā yād rakhā aur jo use bhūl gayā so bhūl gayā. Is wāqe‘ah ko mere dost-h aḥbāb jānte haiṅ, ba‘ẓ chīzoṅ ko maiṅ bhūl gayā thā jab maiṅ ne unyheṅ dekhā to woh yād ā ga’iṅ. Jis ṭarḥ ko’ī shaķhṣ kisī shaķhṣ kā chehrah bhūl jātā hai aur jab woh sāmne ātā hai to use pǎhchān letā hai.”

Yeh Ḥadī<u>s</u> muttafaq ‘alaih hai ma<u>z</u>kūrah alfāẓ Muslim ke haiṅ.

2. “Ḥaẓ̤rat ‘Umar raḍiya Allāhu ‘anhu riwāyat bayān karte haiṅ keh ek roz Ḥuẓ̤ūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam hamāre dar-miyān (minbar par) qiyām-farmā huwe aur Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne maḳhlūqāt kī ibtedā se le kar jannatiyoṅ ke Jannat meṅ dāḳhil ho jāne aur dozaḳhiyoṅ ke Dozaḳh meṅ dāḳhil ho jāne tak hameṅ sab kuçh batā diyā. Jis ne use yād rakhā, yād rakhā aur jo use bhūl gayā so woh bhūl gayā.”

Is Ḥadī<u>s</u> ko Imām Buḳhārī ne riwāyat kiyā hai.

3. “Ḥaẓ̤rat ‘Amr bin Aḳhṭab Anṣārī raḍiya Allāhu ‘anhu bayān farmāte haiṅ keh Ḥuẓ̤ūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne Namāze Fajr meṅ hamārī Imāmat

farmā’ī aur minbar par jalwah-afroz huwe aur ham se ḳhiṭāb farmāyā yahāṅ tak keh Namāze Ẓuhr kā waqt ho gayā, phir Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam minbar se nīche tashrīf le ā’e Namāze Ẓuhr paṛhā’ī ba‘d az-āṅ phir minbar par tashrīf-farmā huwe aur ham se ḳhiṭāb farmāyā ḥattá keh Namāze ‘Aṣr kā waqt ho gayā phir Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam minbar nīçhe tashrīf lā’e aur Namāze ‘Aṣr paṛhā’ī aur minbar par tashrīf-farmā huwe. Yahāṅ tak keh sūraj ġhurūb ho gayā. Phir Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne hameṅ har is bāt kī ḳhabar de dī jo āj tak wuqū‘ pazīr ho chukī thī aur jo Qiyāmat tak rū-numā hone wālī thī. Ḥaẓrat ‘Amr bin Aḳhṭab raḍiya Allāhu ‘anhu farmāte haiṅ haiṅ: ham ziyādah jān·ne wāla wohī hai jo ham meṅ sab se ziyādah ḥāfiẓah wālā thā.”

Is Ḥadīs ko Imām Muslim, Tirmidhī, Ibn Ḥibbān aur Abū Ya‘lá ne riwāyat kiyā hai.

Imām Tirmidhī ne farmāyā: mazkūrah Ḥadīs ke bāb meṅ Ḥaẓrat Ḥudhayfah, Abū Maryam, Abū Zayd bin Akhṭab, aur Mughīrah bin Shu'bah raḍiya Allāhu 'anhu se bhī riwāyat maujūd haiṅ. In tamām Ṣaḥābah raḍiya Allāhu 'anhum ne bayān kiyā: Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu 'alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne unheṅ woh sab kuçh batā diyā thā jo Qiyāmat tak hone wālā hai aur yeh Ḥadīs ḥasan ṣaḥīḥ hai. Imām Ḥākim ne bhī farmāyā: is Ḥadīs kī sanad ṣaḥīḥ hai.

4. "Ḥaẓrat Ḥudhayfah raḍiya Allāhu 'anhu bayān farmāte haiṅ keh Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu 'alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne mujhe Qiyāmat tak rū-numā hone wālī har ek bāt batā dī thī aur ko'ī aisī bāt nah rahī jise maiṅ ne Āp ṣallá Allāhu 'alayhi wa-'alá Ālihī wa-sallam se pūçhā nah ho al-battah maiṅ ne yeh nah pūçhā keh Ahle Madīnah ko kaun sī chīz Madīnahse nikālegī."

Is Ḥadīs̱ ko Imām Muslim, Aḥmad aur Ibn Mandah ne riwāyat kiyā hai. Imām Ḥākim ne farmāyā: is Ḥadīs̱ kī sanad ṣaḥīḥ hai.

5. “Ḥaẓrat ‘Ā’ishah Ṣiddīqah raḍiya Allāhu ‘anhā bayān farmātī haiṅ keh Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne apne maraẓe wiṣāl meṅ apnī ṣāḥib-zādī Sayyidah Fāṭimah salāmu Allāhi ‘alayhā ko bulāyā phir un se kuçh sar-goshī farmā’ī to woh rone lagīṅ. Phir unheṅ qarīb bulā kar sar-goshī kī to woh haṅs paṟīṅ. Ḥaẓrat ‘Ā’ishah Ṣiddīqah raḍiya Allāhu ‘anhā farmātī haiṅ keh maiṅ ne is bāre meṅ Sayyidah Fāṭimah salāmu Allāhi ‘alayhā se daryāft kiyā to unhoṅ ne batāyā: Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne mere kān meṅ farmāyā thā keh Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam kā usī maraẓ meṅ wiṣāl ho jā’egā. Lehāẕā maiṅ rone lagī, phir Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne sar-goshī karte huwe

mujhe batāyā keh Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ke Ahle Bait meṅ sab se păhle (merā wiṣāl ho gayā aur) maiṅ Āp se milūṅgī us par maiṅ (ḳhuṣhī se) haṅs paṛī.”

Yeh Ḥadīs̱ muttafaq ‘alaih hai.

6. “Ḥaẓrat Umme Ḥarām bint Milḥān raḍiya Allāhu ‘anhā farmātī haiṅ keh Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ek roz mere ghar meṅ isterāḥat-farmā the, phir Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam tabassum farmāte huwe be-dār huwe maiṅ ne ‘arẓ kiyā: (yā Rasūl Allāh!) Āp ko kis chīz ne haṅsayā? Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: mujh par merī Ummat ke kuçh log pesh kiye ga’e jo us sabz samandar par is ṭarḥ sawār hoṅge jaise bādshāh apne taḳhtoṅ par sawār hote haiṅ. Unhoṅ ne ‘arẓ kiyā: (yā Rasūl Allāh!) Allāh Ta‘ālá kī ba-ġhair meṅ du‘ā kījiye keh mujhe bhī un logoṅ meṅ shāmil kar le. Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam

ne un ke liye du‘ā farmā’ī aur phir do-bārah isterāḥat-farmā ho ga’e. Is daf‘ah bhī piçhle wāqe‘ah kī ṭarḥ huwā (ya‘nī Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam tabassum farmāte huwe be-dār huwe aur apnā ḳhwāb bayān kiyā) aur Umme Ḥarām ne păhle kī ṭarḥ sawāl kiyā aur Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne păhle kī ṭarḥ jawāb irshād farmāyā. Ḥaẓrat Umme Ḥarām phir ‘arẓ-guzār hu’īṅ: (yā Rasūl Allāh!) Bār-gāhe Ilāhī meṅ du‘ā kareṅ keh mujhe bhī us guroh meṅ shāmil farmā de. Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: tum păhle guroh meṅ shāmil ho. phir woh apne ḳhāwand Ḥaẓrat ‘Ubādah bin Ṣāmit raḍiya Allāhu ‘anhu ke sāth jihād ke liye nikleṅ jab-keh Ḥaẓrat Mu‘āwiyah raḍiya Allāhu ‘anhu ke sāth Musalmānoṅ ne păhle daf‘ah samandari safar kiyā jab woh apne jihād se fāriġh ho kar qāfiloṅ kī ṣūrat meṅ wāpas lauṭe to mulke Shām meṅ utre. Ḥaẓrat Umme Ḥarām kī sawārī ke liye ek jānwar lāyā gayā aur un ke

sawār hone ke liye qarīb kiyā gayā to us ne unheṅ girā diyā jis se un kī wafāt ho ga’ī.”

Yeh Ḥadīs̱ muttafaq ‘alaih hai.

7. “Ḥaẓrat Anas bin Mālik raḍiya Allāhu ‘anhu riwāyat bayān karte haiṅ keh ek ādamī jo Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ke liye kitābat kiyā kartā thā aur us ādamī ne Sūra’e Baqarah aur Āli ‘Imrān paṛh rakhī thī, aur jis kisī ādamī ne Sūra’e Baqarah aur Āli ‘Imrān paṛh rakhī hotī thī, to woh ham meṅ nihāyat mu‘azzaz gardānā jātā thā...... woh shaḳhṣ Islām se murtad ho gayā aur mushrikoṅ se jā milā aur un se kăhne lagā keh maiṅ tum meṅ sab se ziyādah jān·ne wālā hūṅ maiṅ Muḥammad Muṣṭafá (ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam) ke liye jo chāhtā likh detā thā so jab woh shaḳhṣ mar gayā to Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne farmāyā: us ko zamīn bhī qubūl nahīṅ karegī. Ḥaẓrat Anas raḍiya Allāhu ‘anhu farmāte haiṅ

keh unheṅ Ḥaẓrat Abū Ṭalḥah raḍiya Allāhu ‘anhu ne batāyā keh woh us jagah ā’e jahāṅ woh shaḳhṣ marā thā to dekhā us kī lāsh zamīn par bāhar paṛī thī. Unhoṅ ne logoṅ se pūçhā keh us shaḳhṣ kā kyā mu‘āmalah hai? To logoṅ ne batāyā keh ham ne use ka’ī bār dafn kiyā hai magar zamīn ne use qubūl nahīṅ kiyā (aur jab bhī use dafn kiyā gayā to zamīn ne har bār use bāhar nikāl phaiṅkā).”

Is Ḥadīs̱ ko Imām Buḳhārī, Muslim aur Aḥmad ne maẕkūrah alfāẓ ke sāth riwāyat kiya hai.

8. “Ḥaẓrat Abū Hurayrah raḍiya Allāhu ‘anhu riwāyat bayān karte haiṅ keh Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne farmāyā: Kisrá halāk ho gayā aur us ke ba‘d ko’ī Kisrá nahīṅ ho gayā aur ‘an-qarīb Qayṣar bhī halāk ho jā’egā phir us ke ba‘d ko’ī Qayṣar nahīṅ hogā aur tum ẓarūr biẓ-ẓarūr un ke ḳhazānoṅ ko rāhe Ḳhudā meṅ taqsīm kar doge.”

Yeh Ḥadīs̱ muttafaq ‘alaih hai.

9. “Aur ek riwāyat meṅ Ḥaẓrat Abū Hurayrah raḍiya Allāhu ‘anhu se marwī hai keh Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne farmāyā: jab Kisrá halāk ho gayā to us ke ba‘d ko’ī Kisrá nahīṅ hogā aur jab Qayṣar tabāh ho gayā to is ke ba‘d Qayṣar bhī ko’ī nahīṅ hogā aur qasam hai us ẕāt kī jis ke qabẓah meṅ merī jān hai! Tum ẓarūr biẓ-ẓarūr un donoṅ ḳhazānoṅ ko rāhe Ḳhudā meṅ ḳharch kar doge.”

Yeh Ḥadīs̱ muttafaq ‘alaih hai.

10. “Ḥaẓrat Jābir bin Samurah raḍiya Allāhu ‘anhu bayān karte haīṅ keh maiṅ ne Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ko yeh farmāte huwe sunā keh Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: Musalmānoṅ kī yā Mominoṅ kī ek

jamā‘at ẓarūr Āle Kisrá ke us ḳhazāne ko fatḥ haregī jo qaṣre Abyaḍ meṅ hai.”

Is Ḥadīs̱ ko Imām Muslim, Aḥmad aur Abū Ya‘lá ne riwāyat kiyā hai.

11. “Ḥaẓrat ‘Abd Allāh bin ‘Umar raḍiya Allāhu ‘anhumā riwāyat bayān karte haiṅ keh maiṅ ne Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ko minbar par yeh farmāte huwe sunā: ḳhabar-dār ho jā’o! Fitnah udhar hai Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne mashriq kī ṭaraf ishārah karte huwe farmāyā: yahīṅ Shayṭān kā sīṅg ẓāhir hogā.”

Yeh Ḥadīs̱ muttafaq ‘alaih hai.

12. “Ḥaẓrat ‘Alī raḍiya Allāhu ‘anhu riwāyat farmāte haiṅ keh maiṅ ne Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ko yeh farmāte huwe sunā: ‘an-qarīb āḳhirī zamāne meṅ aise log ẓāhir hoṅge yā nikleṅge jo nau-‘umr aur

‘aql se kore hoṅge. Woh Ḥuẕūr ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam kī Aḥādīs̱ bayān kareṅge lekin īmān un ke apne ḥalq se nīche nahīṅ utregā. Dīn se woh yūn ḳhārij hoṅge jaise tīr shikār se ḳhārij ho jātā hai pas tum unheṅ (daurāne jaṅg) jahāṅ kahīṅ pā’o to qatl kar denā kyūṅ keh unheṅ qatl karne wāloṅ ko Qiyāmat ke Din (bŏhat baṛā) s̱awāb milegā.”

Yeh Ḥadīs̱ muttafaq ‘alaih hai.

“Imām Abū ‘Īsá Tirmidhī ne apnī Sunan meṅ is Ḥadīs̱ ko bayān karne ke ba‘d farmāyā: yeh riwāyat Ḥaẕrat ‘Alī, Ḥaẕrat Abū Sa‘īd aur Ḥaẕrat Abū Dharr raḍiya Allāhu ‘anhum se bhī marwī hai aur yeh Ḥadīs̱ ḥasan ṣaḥīḥ hai. Is Ḥadīs̱ ke ‘ilāwah bhī Ḥuẕūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam se riwāyat kiyā gayā keh Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: jab-keh ek aisī qaum ẓāhir hogī

jis meṅ yeh auṣāf hoṅge jo Qur’ān Majīd ko tilāwat karte hoṅge lekin woh un ke ḥalqoṅ se nīche nahīṅ utregā aur woh log Dīn se is ṭarḥ ḳhārij hoṅge jis ṭarḥ tir shikār se pār nikal jātā hai. Be-shak woh Ḳhawārij Ḥarūrīyah hoṅge aur us ke ‘ilāwah Ḳhawārij meṅ se (dīgar firqoṅ par mushtamil) log hoṅge.”

13. “Ḥaẓrat ‘Abd Allāh bin ‘Umar raḍiya Allāhu ‘anhumā bayān karte haiṅ keh Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne du‘ā kī: ae Allāh! Hamāre liye hamāre hamāre Shām meṅ aur hamāre Yaman meṅ barakat ‘aṭā farmā aur Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne do martabah yeh du‘ā k to ek shaḳhṣ ne ‘arẓ kiyā: yā Rasūl Allāh! Aur hamāre mashriq meṅ (bhī barakat ke liye du‘ā farma’eṅ) to Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: wahāṅ se

Shayṭān kā sīṅg niklegā aur wahāṅ das meṅ se nau ḥiṣṣoṅ (ke bar-ā-bar) shar hogā.”

Is Ḥadī<u>s</u> ko Imām Aḥmad aur Ṭabarānī ne riwāyat kiyā hai. Imām Hay<u>th</u>amī ne farmāyā: Imām Aḥmad kī sanad ke rijāl, ‘Abd al-Raḥmān bin ‘Aṭā’ ke rijāl haiṅ jo keh <u>s</u>iqah hai.

14. “Ḥaẕrat ‘Abd Allāh bin ‘Amr bin al-‘Āṣ raḍiya Allāhu ‘anhu se marwī hai keh maiṅ ne sunā keh Ḥuẕūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne farmāyā: merī Ummat meṅ mashriq kī jānib se kuḁh aise log nikleṅge jo Qur’ān paṟhte hoṅge lekin woh un ke ḥalq se nīche nahīṅ utregā aur un meṅ se jab bhī (Shayṭān kā) sīṅg niklegā woh kāṭ diyā jā’egā. Un meṅ se jab bhī (shayṭān kā) sīṅg niklegā kāṭ diyā jā’egā. Yahāṅ tak keh Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne yūṅ hī das daf‘ah se bhī ziyādah bār duhrāyā aur farmāyā: un meṅ se jab bhī (Shayṭān kā) sīṅg ẕāhir hogā

kāṭ diyā jā’egā yahāṅ tak keh un hī kī bāqī-māndah nasl se Dajjāl niklegā.”

Imām Haythamī ne farmāyā: is kī sanad meṅ Shahr (bin Ḥawshab) siqah haiṅ aur bāqī tamām rijāl ṣaḥīḥ haiṅ.

15. “Ḥaẓrat Abū Hurayrah raḍiya Allāhu ‘anhu se marwī hai keh Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne farmāyā: Qiyāmat us waqt tak qā’im nah hogī jab tak (Musalmānoṅ kī) do (aisī) jamā‘atoṅ kī āpas meṅ laṛā’ī nah ho jā’e jin kā mauqif ek hogā.”

Yeh Ḥadīs muttafaq ‘alaih hai.

16. “Ek riwāyat meṅ Ḥaẓrat Abū Hurayrah raḍiya Allāhu ‘anhu se marwī hai keh Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne farmāyā: Qiyāmat us waqt tak qā’im nahīn hogī jab tak (Musalmānoṅ kī) do

jamā‘atoṅ kī bā-ham laṟā’ī nah ho jā’e so un ke dar-miyān baṟī ḳhūn-rez jaṅg hogī. Un kā da‘wá (mauqif) ek hogā aur Qiyāmat us waqt tak qā’im nahīṅ hogī jab tak Dajjāl aur (jhūṭī Nubūwat ke da‘we-dār) Kazzāb manẓare ‘ām par nah ā jā’eṅ, jin kī ta‘dād taqrīban tīs hogī. Un meṅ se har ek yeh da‘wá karegā keh woh Allāh kā Rasūl hai (ḥāl-āṅ-keh mere ba‘d ko’ī Nabī nahīṅ).”

Yeh Ḥadīs muttafaq ‘alaih hai.

17. “Ḥaẓrat Abū Bakrah raḍiya Allāhu ‘anhu bayān farmāte haiṅ keh ek roz Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam apne ham-rāh Ḥaẓrat Imām Ḥasan ‘alayhi al-salām ko le kar minbar par jalwah-afroz huwe aur Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: merā yeh beṭā Sardār hai. Mujhe ummīd hai keh Allāh Ta‘ālá is ke zarī‘e Musalmānoṅ ke do (baṟe) gurohoṅ meṅ ṣulḥ karwā degā.”

Is Ḥadīs̱ ko Imām Buḳhārī, Tirmidhī, Abū Dāwūd aur Nasā’ī ne riwāyat kiyā hai.

18. “Ḥaẓrat Abū Hurayrah raḍiya Allāhu ‘anhu riwāyat bayān karte haiṅ keh Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne farmāyā: Quraysh kā yeh qabīlah ‘ām logoṅ ko halāk kar degā. Logoṅ ne ‘arẓ kiyā: (yā Rasūl Allāh!) Phir Āp hamāre liye kyā ḥukm farmāte haiṅ? Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: kāsh! Log un ke kanārah-kash răhte.”

Yeh Ḥadīs̱ muttafaq ‘alaih hai.

19. “Ḥaẓrat Sa‘īd raḍiya Allāhu ‘anhu kā bayān hai keh maiṅ Ḥaẓrat Abū Hurayrah raḍiya Allāhu ‘anhu ke pās Madīnah munawwarah meṅ Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam kī Masjid meṅ baiṭhā huwā thā aur Marwān bhi hamāre sāth thā. Ḥaẓrat Abū Hurayrah raḍiya Allāhu ‘anhu ne farmāyā: maiṅ

ne (apne Āqā) Ṣādiq-o Maṣdūq ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ko farmāte huwe sunā, Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: merī Ummat kī halākat Quraysh ke (nau-jawān) laṟkoṅ ke hāth meṅ hai. Marwān ne kahā keh aise laṟkoṅ par Allāh Ta‘ālá kī la‘nat ho. Ḥaẓrat Abū Hurayrah raḍiya Allāhu ‘anhu ne farmāyā: maiṅ agar yeh batānā chāhūṅ keh woh fulāṅ kā laṟkā aur fulāṅ kā laṟkā hai to aisā bhī kar saktā hūṅ. Pas maiṅ apne dādā-jān ke ham-rāh Banī Marwān kī ṭaraf gayā, jab woh Shām par ḥukūmat kartā thā. Unhoṅ ne jab un nau-‘umr laṟkoṅ ko dekhā to ham ne farmāyā: keh shāyad yeh un laṟkoṅ meṅ se ho. Ham ne ‘arẓ kī keh Āp ko ziyādah ma‘lūm hai.”

Ise Imām Buḳhārī ne riwāyat kiyā hai.

20. “Aur Buḳhārī kī ek riwāyat men Ḥaẓrat Sa‘īd Umawī se marwī hai unhoṅ ne bayān kiyā keh maiṅ, Marwān aur Ḥaẓrat Abū Hurayrah raḍiya Allāhu ‘anhu ke sāth thā to maiṅ ne sunā

keh Ḥaẓrat Abū Hurayrah raḍiya Allāhu ‘anhu farma rahe the keh maiṅ ne (apne Āqā) Ṣādiq-o Maṣdūq ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ko farmāte huwe sunā hai keh merī Ummat kī bar-bādī Quraysh ke chand (nau-jawān) laṛkoṅ ke hāthoṅ hogī. Marwān ne kahā: laṛkoṅ (ke hāthoṅ par?) Ḥaẓrat Abū Hurayrah raḍiya Allāhu ‘anhu ne farmāyā: (hāṅ laṛkoṅ ke aur) agar tum chāho to maiṅ un meṅ se har ek kā nām-o nasab tak batā saktā hūṅ.”

21. “Aur ek riwāyat meṅ Ḥaẓrat Abū Hurayrah raḍiya Allāhu ‘anhu bayān karte haiṅ keh maiṅ ne apne maḥbūb (Sarware d-‘ālam) Abū al-Qāsim ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ko farmāte sunā keh Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: merī Ummat meṅ bigāṛ Quraysh ke be-wuqūf nau-jawānoṅ ke hāthoṅ hogā.”

Is Ḥadīs̱ ko Imām Aḥmad aur Ḥākim ne riwāyat kiyā hai. Imām Ḥākim ne farmāyā: yeh Ḥadīs̱ ṣaḥīḥul-isānd hai.

22. “Ummu al-Mu’minīn Ḥaẓrat Umme Salamah raḍiya Allāhu ‘anhā bayān kartī haiṅ keh Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne farmāyā: Ḥusayn bin ‘Alī (‘alayhimā al-salām) ko merī hijrat ke sāṱhweṅ sāl ke iḳhtetām par shahīd kiyā jā’egā.”

Is Ḥadīs̱ ko Imām Ṭabarānī aur Daylamī ne riwāyat kiyā hai aur Imām Daylamī ne in alfāẓ kā iẓāfah kiyā hai keh “jab ek (aubāsh) nau-jawān un par chaṛhā’ī karegā.”

23. “Ḥaẓrat Abū Hurayrah raḍiya Allāhu ‘anhu se marwī hai keh Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne farmāyā: tum logoṅ kā us waqt (ḳhuṣhī se) kyā ḥāl hogā. Jab tum meṅ Ḥaẓrat ‘Īsá bin Maryam

‘alayhi al-salām (āsmān se) utreṅge aur tumhārā Imām tum meṅ se hī hogā.”

Yeh Ḥadī<u>s</u> muttafaq ‘alaih hai.

24. “Ḥaẓrat Zaynab bint Jahsh raḍiya Allāhu ‘anhā bayān farmātī haiṅ keh ek roz Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam mere pās ghabrāhaṭ ke ‘ālam meṅ yeh kăhte huwe tahsrīf lā’e: Allāh Ta‘ālá ke siwā ko’ī ma‘būd nahīṅ, ‘Arab kī ḳharābī hai us qarīb āne wāle shar se (aur) Yājūj aur Mājūj dīwār meṅ itnā shigāf kar diyā hai, phir aṅgushte shahādat aur aṅūṭhe se ḥalqah kar ke batāyā. Ḥaẓrat Zaynab bint Jaḥsh raḍiya Allāhu ‘anhā farmātī haiṅ keh maiṅ ne ‘arẓ kiyā: yā Rasūl Allāh! Kyā ham halāk ho jā’eṅge ḥāl-āṅ-keh ham to nek log bhī haiṅ? Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: hāṅ. (Aisā us waqt hogā) jab ḳhabā<u>s</u>at baṛh jā’egī.”

Yeh Ḥadī<u>s</u> muttafaq ‘alaih hai.

25. “Ḥaẓrat Abū Hurayrah raḍiya Allāhu ‘anhu se marwī hai keh Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne farmāyā: do dozaḳhī guroh aise haiṅ jin ko maiṅ ne nahīṅ dekhā (ba‘d meṅ paidā hoṅge) ek woh guroh jin ke hāthoṅ meṅ bail kī dum kī mānand koṛe hoṅge woh un ko logoṅ ke muṅh par nā-ḥaq mārenge. Duwam woh ‘aurateṅ jo (kăhne ko to) libās păhne huwe hoṅgī lekin dar-ḥaqīqat barăhnah hoṅgī. (Logoṅ ko apne jism kī numā’ish aur libās kī zebā’ish se apnī ṭaraf) mā’il kareṅgī (aur ḳhuḍ bhī mardoṅ se iḳhtelāṭ kī ṭaraf) mā’il hoṅgī, un ke sar (făshan kī waj·h se) baḳhtī ūṅṭ kī kohān jaise hoṅge, yeh ‘aurateṅ nah to jannat meṅ dāḳhil hoṅgī nah Jannat kī ḳhụshbū hī in ko naṣīb hogī ḥāl-āṅ-keh Jannat kī ḳhụshbū dūr dūr se ā rahī hogī.”

Is Ḥadī<u>s</u> ko Imām Muslim, Aḥmad aur Ibn Ḥibbān ne riwāyat kiyā hai.

26. “Ḥaẕrat Abū Hurayrah raḍiya Allāhu ‘anhu se marwī hai keh Ḥuẕūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne farmāyā: Ka‘bah ko çhoṱī pinḍliyoṅ wālā Ḥabashī bar-ā-bād taregā.”

Yeh Ḥadīs̱ muttafaq ‘alaih hai.

27. “Aur Imām Aḥmad bin Ḥanbal kī riwāyat meṅ hai keh Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: Ka‘bah ko çhoṱī pinḍliyoṅ wālā Ḥabashah kā ek shaḳhṣ bar-ā-bād karegā, woh us kā zewar çhīn legā aur us kā ġhilāf utār legā. Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: goyā maiṅ abhī us shaḳhṣ ko dekh rahā hūṅ woh ganje sar, ṱeṛhe pā’oṅ aur ṱāṅgoṅ wālā shaḳhṣ hai, aur woh Ka‘bah par apnā kudāl aur hathoṛā mār rahā hai.”

28. “Ḥaẕrat Abū Hurayrah raḍiya Allāhu ‘anhu se marwī hai keh Ḥuẕūr Nabīye Akram

ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne farmāyā: Qiyāmat us waqt tak qā’im nahīṅ hogī jab tak turkoṅ se laṛā’ī nah kar lo. Un kī āṅkheṅ çhoṭī, chehre surḳh aur nāk çhapṭī hai. Goyā un ke chehre chauṛī ḍhāl kī ṭarḥ haiṅ aur Qiyāmat us waqt tak qā’im nah hogī jab tak tum aisī qaum se jaṅg nah kar lo jin ke jūte bāloṅ ke bane hoṅge.”

Yeh Ḥadīs muttafaq ‘alaih hai.

29. “Aur ek riwāyat meṅ Ḥaẓrat Abū Bakr Ṣiddīq raḍiya Allāhu ‘anhu se marwī hai keh Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne ham se bayān farmāyā: Dajjāl sar zamīne mashriq se niklegā jise Ḳhurāsān kahā jā’egā. Us ke pīçhe aisī qaumeṅ hoṅgī jin ke chehre tăh bah tăh ḍhāl kī ṭarḥ (sapāṭ) hoṅge.”

Is Ḥadīs̱ ko Imām Tirmid̲h̲ī aur Ibn Mājah ne riwāyat kiyā hai. Imām Tirmid̲h̲ī ne farmāyā: yeh Ḥadīs̱ ḥasan hai.

30. “Ḥaẕrat Abū Sa‘īd Ḳhudrī raḍiya Allāhu ‘anhu ne Masjide Nabawī kī ta‘mīr kā taẕkirah karte huwe farmāyā keh ham ek ek īṅṭ uṭhā kar lāte the lekin Ḥaẕrat ‘Ammār raḍiya Allāhu ‘anhu do do īṅṭeṅ uṭhā kar lāte. Ḥuẕūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne unheṅ dekhā to un se miṭṭī jhāṛne lage aur farmāyā: wā’e ‘Ammār! Un ko ek Bāġhī guroh qatl karegā.”

Is Ḥadīs̱ ko Imām Buḳhārī ne riwāyat kiyā hai.

31. “Aur ek riwāyat meṅ Ḥaẕrat Abū Sa‘īd Ḳhudrī raḍiya Allāhu ‘anhu ne farmāyā keh mujh se beh-tar shaḳhṣ ne mujhe batāyā jab Ḥaẕrat ‘Ammār Ḳhandaq khod rahe the to Ḥuẕūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-

sallam un ke sar par hāth pher kar farmā rahe the: Ibn Sumayyah! Tum par kaisī uftād paṛegī! Jab ek Bāġhī guroh tumheṅ qatl karegā.”

Is Ḥadīs ko Imām Muslim ne riwāyat kiyā hai.

32. “Ek aur riwāyat meṅ Ḥaẕrat Umme Salamah raḍiya Allāhu ‘anhā se marwī hai keh Ḥuẕūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne Ḥaẕrat ‘Ammār raḍiya Allāhu ‘anhu se farmāyā: (Ae ‘Ammār!) Tujhe ek Bāġhī jamā‘at shahīd karegī.”

33. “Aur ek riwāyat meṅ Ḥaẕrat Abū Hurayrah raḍiya Allāhu ‘anhu se riwāyat hai Ḥuẕūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne farmāyā: ‘Ammār! (Tumheṅ martaba’e shahādat pāne kī) ḳhuṣh-ḳhabarī ho tumheṅ ek Bāġhī jamā‘at shahīd karegī.”

Is Ḥadīs̲ ko Imām Tirmidhī ne riwāyat kiyā aur farmāyā: yeh Ḥadīs̲ ḥasan hai.

34. “Ḥaz̤rat Anas bin Mālik raḍiya Allāhu ‘anhu riwāyat bayān farmāte haiṅ keh ek roz Ḥuz̤ūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam jabale Uḥud par tashrīf le ga’e us waqt Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ke sāth Ḥaz̤rat Abū Bakr, Ḥaz̤rat ‘Umar aur Ḥaz̤rat ‘Uthmān raḍiya Allāhu ‘anhum bhī the. Un sab kī maujūdagī kī waj·h se pahāṛ (joshe masarrat se) hilne lagā. Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne is par apnā qadam mubārak mārā aur farmāyā: ae Uḥud ṭhăhar jā! Tere ūpar ek Nabī, ek Ṣiddīq aur do Shahīdoṅ ke siwā ko’ī nahīṅ.”

Is Ḥadīs̲ ko Imām Buḳhārī, Tirmidhī aur Abū Dāwūd ne riwāyat kiyā hai.

35. “Ḥaz̤rat ‘Adī bin Ḥātim raḍiya Allāhu ‘anhu bayān farmāte haiṅ keh ham Ḥuz̤ūr

Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam kī ḳhidmat meṅ ḥāẕir the keh ek shaḳhṣ ne fāqah kī shikāyat kī phir dūsrā shaḳhṣ āyā aur us ne ḍākah-zanī kā shikwah kiyā. To Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: ae ‘Adī! Kyā tum ne Ḥīrah dekhā hai? Maiṅ ne ‘arẕ kiyā: (yā Rasūl Allāh!) Dekhā to nahīṅ, lekin sunā ẕarūr hai. Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: agar tumhārī ‘umr ne wafā kī to tum ẕarūr dekh loge keh ek buṛhiyā Ḥīrah sse chalegī aur Ḳhāna’e Ka‘bah kā ṭawāf karegī lekin use Ḳhdā ke siwā kisī aur kā ḳhauf nahīṅ hogā. Mere dil meṅ ḳhayāl āyā keh us waqt qabīla’e Ṭayy ke ḍākū’oṅ ko kyā hogā jinhoṅ ne āj shăhroṅ meṅ āg lagā rakhī hai. Phir Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: agar tumhārī ‘umr ne wafā kī to tum ẕarūr Kisrá ke ḳhazānoṅ par qābiẕ ho jā’oge. Maiṅ ‘arẕ-guzār huwā: kyā Kisrá bin Hurmuz ke? Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: hāṅ

Kisrá bin Hurmuz ke . Phir Āp ṣallá Allāhu 'alayhi wa-'alá Ālihī wa-sallam ne mazīd farmāyā: agar tumhārī 'umr ne wafā kī to ẓarūr dekhoge keh ādamī hathelī ke bar-ā-bar sonā le kar niklegā yā chāṅdī le kar talāsh karegā keh ko'ī use qubūl kare lekin use lene wālā ko'ī nahīṅ milegā. Ḥaẓrat 'Adī farmāte haiṅ keh maiṅ ne dekh liyā keh ek buṛhiyā ne Ḥīrah se chal kar Ḳhāna'e Ka'bah kā ṭawāf kiyā aur use Ḳhudā ke siwā aur kisī kā ḳhauf nah thā aur maiṅ un Ḥaẓarāt meṅ ḳhụd shāmil thā jinhoṅ ne Kisrá bin Hurmuz ke ḳhazānoṅ ko fatḥ kiyā thā aur merī 'umr ne agar wafā kī to Nabīye Karīm Abū al-Qāsim ṣallá Allāhu 'alayhi wa-'alá Ālihī wa-sallam ne jo farmāyā thā keh ek ādamī hathelī-bhar sonā yā chāṅdī le kar niklegā, ẓarūr use bhī dekh lūṅgā."

Is Ḥadīs̱ ko Imām Buḳhārī aur Aṣbahānī ne riwāyat kiyā hai.

36. “Ḥaẓrat Anas bin Mālik raḍiya Allāhu ‘anhu bayān farmāte haiṅ keh jab hameṅ Abū Sufyān ke (qāfilah kī shām se wāpas) āne kī ḳhabar pahŏṅchī to Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne Ṣaḥāba’e kirām se mashwarah farmāyā. Ḥaẓrat Sa‘d bin ‘Ubādah raḍiya Allāhu ‘anhu ne ḳhaṛe ho kar ‘arẓ kiyā: yā Rasūl Allāh! Āp hamārī rā’e jān·nā chāhte haiṅ to (‘arẓ hai keh) us ẕāt kī qasam jis ke qabẓa’e qudrat meṅ merī jān hai! Agar Āp hameṅ samandar meṅ ghoṛe ḍālne kā ḥukm deṅ ham samandar meṅ bhī ghoṛe ḍāl deṅge, agar Āp hameṅ Barku al-Ġhimād pahāṛ se ghoṛoṅ ke sīne ṭakrāne kā ḥukm deṅ to ham aisā bhī kareṅge. Tab Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: yeh fulāṅ kāfir ke (qatl ho kar) girne kī jagah hai, Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam zamīn par is jagah aur kabhī us jagah daste aqdas rakhte rahe. Ḥaẓrat Anas raḍiya Allāhu ‘anhu kăhte haiṅ keh phir (dūsre din) ko’ī kāfir Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá

Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam kī batā’ī hū’ī jagah se zarrā bar-ā-bar bhī idhar udhar nahīṅ marā.”

Is Ḥadīs ko Imām Muslim, Abū Dāwūd, Nasā’ī aur Aḥmad ne riwāyat kiyā hai.

37. “Ḥaẕrat Jābir raḍiya Allāhu ‘anhu riwāyat bayān karte haiṅ keh Ḥuẕūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ek safar se wāpas tashrīf lā’e, jab Madīnah munawwarah ke qarīb pahŏṅche to is qadr zor se āṅdhī chalī (aur ret uṛī) keh sawār zamīn meṅ dhaṅsne ke qarīb ho gayā, Ḥuẕūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne farmāyā: yeh āṅdhī kisī munāfiq kī maut ke liye bhejī ga’ī hai, jab Āp Madīnah munawwarah pahŏṅche to munāfiqoṅ meṅ se ek bŏhat baṛā munāfiq mar chukā thā.”

Is Ḥadīs ko Imām Muslim, Aḥmad, Abū Ya‘lá aur Ibn Ḥibbān ne riwāyat kiyā hai.

38. “Ḥaẓrat Ḥudhayfah bin Asīd Ġhifārī raḍiya Allāhu ‘anhu bayān karte haiṅ keh ek martabah ham bā-ham guftugū kar rahe the keh Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam hamāre pās tashrīf le ā’e, Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: tum kis bāt par băḥs kar rahe ho? Ṣaḥābah ne ‘arẓ kiyā: (yā Rasūl Allāh!) Ham Qiyāmat ke muta‘alliq bāteṅ kar rahe haiṅ, Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: Qiyāmat us waqt tak hargiz nahīṅ ā’egī jb tak keh tum us ke muta‘alliq das nishāniyāṅ nah dekh lo: dhuwāṅ, Dajjāl, Dābbatu al-arḍ, sūraj kā maġhrb se ṭulū‘ honā, Ḥaẓrat ‘Īsá bin Maryam ‘alayhimā al-salām kā (zamīn par) nuzūl, aur Yājūj Mājūj kā nikalnā, aur Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne tīn jagah mashriq meṅ, maġhrib meṅ aur Jazīra’e ‘Arab meṅ zamīn ke dhaṅsne kā taẕkirah kiyā aur mazīd farmāyā: āḳhir meṅ Yaman se ek aisī

āg niklegī jo logoṅ ko hāṅk kar un ke ikaṭṭhe hone kī jagah le jā’egī.”

Is Ḥadīs̱ ko Imām Muslim, Tirmidhī, Abū Dāwūd, Ibn Mājah aur Nasā’ī ne riwāyat kiyā hai.

39. “Ḥaẕrat Abū Hurayrah raḍiya Allāhu ‘anhu bayān karte haiṅ keh Ḥuẕūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne farmāyā: us ẕāt kī qasam jis ke qabẕa’e qudrat meṅ merī jān hai! Dunyā us waqt tak ḳhatm nahiṅ hogī jab tak keh logoṅ par aisā din nah ā jā’e, jis meṅ qātil ko yeh patā nah hogā keh us ne kyūṅ qatl kiyā aur nah maqtūl ko yeh pata hogā keh woh kyūṅ qatl kiyā gayā. ‘Arẕ kiyā: (yā Rasūl Allāh!) Yeh kaise hogā? Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: ba-kas̱rat kusht-o ḳhūn hogā, qātil aur maqtūl donoṅ dozaḳh meṅ hoṅge.”

Is Ḥadīs̠ ko Imām Muslim ne riwāyat kiyā hai.

40. “Ḥaz̤rat ‘Abd Allāh bin ‘Umar raḍiya Allāhu ‘anhumā se marwī hai keh Ḥuz̤ūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne fitnah kā z̠ikr kiyā aur Ḥaz̤rat ‘Uthmān bin ‘Affān raḍiya Allāhu ‘anhu ke muta‘alliq farmāyā: us meṅ yeh maz̤lūman shahīd kar diye jā’eṅge.”

Is Ḥadīs̠ ko Imām Tirmidhī ne riwāyat kiyā aur farmāyā: yeh Ḥadīs̠ ḥasan hai.

41. “Ḥaz̤rat ‘Abd Allāh bin ‘Abbās raḍiya Allāhu ‘anhumā bayān karte haiṅ keh maiṅ Ḥuz̤ūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam kī ḳhidmat meṅ baiṭhā thā keh Ḥaz̤rat ‘Uthmān bin ‘Affān raḍiya Allāhu ‘anhu ḥāz̤ir huwe. Jab woh Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ke qarīb huwe to Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne

farmāyā: ae ‘Uthmān! Tumheṅ shahīd kar diyā jā’egā aur dar-āṅ-ḥāle-keh tum Sūra’e Baqarah kī tilāwat kar rahe hoge aur tumhārā ḳhūn is āyat: “pas ab Allāh ‘azza wa-jalla Āp ko un ke shar se bachāne ke liye kāfī hogā, aur woh ḳhūb sun·ne wālā jān·ne wālā hai.” Par giregā aur Qiyāmat ke Roz tum har ṭarḥ se satā’e huwe par ḥākim banā kar uṭhā’e jā’oge aur tumhāre is maqām-o martabah par sharq-o ġharb wāle rashk kareṅge aur tum qabīla’e Rabī‘ah aur Muḍar ke logoṅ (kī ta‘dād) ke bar-ā-bar afrād kī shafā‘at karoge.”

Is Ḥadīs ko Imām Ḥākim ne riwāyat kiyā hai.

Maṣādir al-Taḳhrīj

١. القرآن الحکیم۔

٢. آجری، ابو بکر محمد بن حسین بن عبد اللہ بغدادی (م ٣٦٠ھ)۔ **الشریعۃ**۔ ریاض، سعودی عرب: دار الوطن، ١٤٢٠ھ/١٩٩٩ء۔

٣. احمد بن حنبل، ابو عبد اللہ بن محمد (١٦٤۔٢٤١ھ/٧٨٠۔٨٥٥ء)۔ **المسند**۔ بیروت، لبنان: المکتب الاسلامی، ١٣٩٨ھ/١٩٧٨ء۔

٤. اصبہانی، اسماعیل بن محمد بن الفضل التیمی (٤٥٧۔٥٣٥ھ)۔ **دلائل النبوۃ**۔ ریاض، سعودی عرب: دار طیبہ، ١٤٠٩ھ۔

٥. بخاری، ابو عبد اللہ محمد بن اسماعیل بن ابراہیم بن مغیرہ (١٩٤۔٢٥٦ھ/٨١٠۔٨٧٠ء)۔ **الصحیح**۔ بیروت، لبنان + دمشق، شام: دار القلم، ١٤٠١ھ/١٩٨١ء۔

٦. بیہقی، ابو بکر احمد بن حسین بن علی بن عبد اللہ بن موسیٰ (٣٨٤۔٤٥٨ھ/٩٩٤۔١٠٦٦ء)۔ **السنن الکبری**۔ مکہ مکرمہ، سعودی عرب: مکتبہ دار الباز، ١٤١٤ھ/١٩٩٤ء۔

٧. بیہقی، ابو بکر احمد بن حسین بن علی بن عبد اللہ بن موسیٰ (٣٨٤۔٤٥٨ھ/

۹۹٤ـ۱۰٦٦ء)۔ السنن الکبری۔ مدینہ منورہ، سعودی عرب: مکتبۃ الدار، ۱٤۱۰ھ/۱۹۸۹ء۔

۸۔ ترمذی، ابو عیسیٰ محمد بن عیسیٰ بن سورہ بن موسیٰ بن ضحاک سلمی (۲۱۰ـ۲۷۹ھ/۸۲۵ـ۸۹۲ء) ۔ السنن۔ بیروت، لبنان: دار الغرب الاسلامی، ۱۹۹۸ء۔

۹۔ حاکم، ابو عبد اللہ محمد بن عبد اللہ بن محمد (۳۲۱ـ٤۰۵ھ/ ۹۳۳ـ۱۰۱٤ء)۔ المستدرک علی الصحیحین۔ مکہ، سعودی عرب: دار الباز للنشر والتوزیع۔

۱۰۔ ابن حبان، ابو حاتم محمد بن حبان بن احمد بن حبان (۲۷۰ـ۳٥٤ھ/ ۸۸٤ـ۹٦٥ء)۔ الصحیح۔ بیروت، لبنان: مؤسسۃ الرسالہ، ۱٤۱٤ھ/۱۹۹۳ء۔

۱۱۔ ابن حجر عسقلانی، احمد بن علی بن محمد بن محمد بن علی بن احمد کنانی (۷۷۳ـ۸٥۲ھ/۱۳۷۲ـ۱٤٤۹ء)۔ فتح الباري شرح صحیح البخاري۔ لاہور، پاکستان: دار نشر الکتب الاسلامیہ، ۱٤۰۱ھ/۱۹۸۱ء۔

۱۲۔ خطیب بغدادی، ابوبکر احمد بن علی بن ثابت بن احمد بن مہدی بن ثابت (۳۹۲ـ٤٦۳ھ/۱۰۰۲ـ۱۰۷۱ء)۔ تاریخ بغداد۔ بیروت، لبنان: دار الکتب العلمیہ۔

۱۳. ابو داود، سلیمان بن اشعث سجستانی (۲۰۲-۲۷۵ھ/ ۸۱۷-۸۸۹ء)۔ السنن۔ بیروت، لبنان: دار الفکر، ۱۴۱۴ھ/ ۱۹۹۴ء۔

۱۴. دیلمی، ابو شجاع شیرویہ بن شہردار بن شیرویہ الہمذانی (۴۴۵-۵۰۹ھ/ ۱۰۵۳-۱۱۱۵ء)۔ **مسند الفردوس**۔ بیروت، لبنان: دار الکتب العلمیہ، ۱۹۸۶ء۔

۱۵. طاہر القادری، ڈاکٹر محمد طاہر القادری ۔ **عرفان القرآن**۔ لاہور، پاکستان: منہاج القرآن پبلی کیشنز۔ ۱۴۲۶ھ/ ۲۰۰۵ء۔

۱۶. طبرانی، ابو القاسم سلیمان بن احمد بن ایوب بن مطیر اللخمی (۲۶۰-۳۶۰ھ/ ۸۷۳-۹۷۱ء)۔ **المعجم الأوسط**۔ ریاض، سعودی عرب: مکتبۃ المعارف، ۱۴۰۵ھ/ ۱۹۸۵ء۔

۱۷. طبرانی، ابو القاسم سلیمان بن احمد بن ایوب بن مطیر اللخمی (۲۶۰-۳۶۰ھ/ ۸۷۳-۹۷۱ء)۔ **المعجم الکبیر**۔ موصل، عراق: مطبعۃ الزہراء الحدیثہ۔

۱۸. طبرانی، ابو القاسم سلیمان بن احمد بن ایوب بن مطیر اللخمی (۲۶۰-۳۶۰ھ/ ۸۷۳-۹۷۱ء)۔ **المعجم الکبیر**۔ قاہرہ، مصر: مکتبہ ابن تیمیہ۔

۱۹. ابن ماجہ، ابو عبد اللہ محمد بن یزید قزوینی (۲۰۹-۲۷۳ھ/ ۸۲۴-۸۸۷ء)۔ السنن۔ بیروت، لبنان: دار الکتب العلمیہ، ۱۴۱۹ھ/ ۱۹۹۸ء۔

۲۰. مالک، ابن انس بن مالک ﷺ بن ابی عامر بن عمرو بن حارث أصبحی

(۹۳-۱۷۹ھ/۷۱۲-۷۹۵ء)۔ **الموطأ**۔ بیروت، لبنان: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۶ھ/۱۹۸۵ء۔

۲۱. مسلم، ابن الحجاج ابو الحسن القشیری النیسابوری (۲۰۶-۲۶۱ھ/۸۲۱-۸۷۵ء)۔ **الصحیح**۔ بیروت، لبنان: دار احیاء التراث العربی۔

۲۲. ابن منده، ابو عبد اللہ محمد بن اسحاق بن یحیٰ (۳۱۰-۳۹۵ھ/۹۲۲-۱۰۰۵ء)۔ **الإیمان**۔ بیروت، لبنان: مؤسسۃ الرسالہ، ۱۴۰۶ھ۔

۲۳. نسائی، ابو عبد الرحمٰن احمد بن شعیب (۲۱۵-۳۰۳ھ/۸۳۰-۹۱۵ء)۔ **السنن**۔ حلب، شام: مکتب المطبوعات، ۱۴۰۶ھ/۱۹۸۶ء۔

۲۴. نسائی، احمد بن شعیب، ابو عبدالرحمٰن (۲۱۵-۳۰۳ھ/۸۳۰-۹۱۵ء)۔ **السنن الکبری**۔ بیروت، لبنان: دار الکتب العلمیہ، ۱۴۱۱ھ/۱۹۹۱ء۔

۲۵. ہیثمی، نور الدین ابو الحسن علی بن ابی بکر بن سلیمان (۷۳۵-۸۰۷ھ/۱۳۳۵-۱۴۰۵ء)۔ **مجمع الزوائد**۔ قاہرہ، مصر: دار الریان للتراث + بیروت، لبنان: دار الکتاب العربی، ۱۴۰۷ھ/۱۹۸۷ء۔

۲۶. ابو یعلی، احمد بن علی بن مثنی بن یحیٰ بن عیسیٰ بن ہلال موصلی تمیمی (۲۱۰-۳۰۷ھ/۸۲۵-۹۱۹ء)۔ **المسند**۔ دمشق، شام: دار المأمون للتراث، ۱۴۰۴ھ/۱۹۸۴ء۔